

Εξέλιξη πρακτικών εκπαιδευτικών για τη λεκτική αλληλεπίδραση ως αποτέλεσμα προγράμματος Επαγγελματικής Ανάπτυξης

Χριστίνα Τσαλίκη, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Πηνελόπη Παπαδοπούλου, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Γεώργιος Μαλανδράκης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Περίληψη

Η εργασία παρουσιάζει τις πρακτικές λεκτικής αλληλεπίδρασης (ΛΑ), ως περίπτωση διερευνητικής μάθησης, τεσσάρων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όπως αυτές διαμορφώθηκαν κατά τη συμμετοχή τους σε πρόγραμμα Επαγγελματικής Ανάπτυξης (ΕΑ), καθώς και ένα χρόνο μετά από αυτό. Το πρόγραμμα είχε στόχο τον εμπλουτισμό των απόψεων και των πρακτικών των συμμετεχόντων με τις τρέχουσες τάσεις διδακτικής Φυσικών Επιστημών (ΦΕ) με επίκεντρο την υιοθέτηση της διερευνητικής προσέγγισης. Η καταγραφή των πρακτικών πραγματοποιήθηκε με ημιποσοτική μέθοδο. Τα αποτελέσματα υποδεικνύουν ότι ο δασκαλοκεντρικός χαρακτήρας της ΛΑ που εμφανίστηκε στους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας, υποχώρησε σημαντικά μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος, ενώ η καινοτομική ΛΑ διατηρήθηκε για τον ένα από τους δύο εκπαιδευτικούς δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Abstract

This paper presents four science teachers' practices (two primary and two secondary) on verbal interaction, during the last phase of a Professional Development program, as well as one year after its conclusion. The program aimed to enrich teachers' views and practices with current teaching trends of Science Teaching, mainly giving focus to the adoption of inquiry approach. Participants' practices were recorded in a semi quantitative way by a teaching observation protocol. Results indicate that primary teachers' traditional practices shifted to innovative forms after the program, while only one out of two secondary teachers maintained his innovative practices.

1. Εισαγωγή

Οι τρέχουσες τάσεις της διδακτικής ΦΕ υποδεικνύουν την υιοθέτηση της διερευνητικής προσέγγισης ως επίκεντρο καινοτομικών προσεγγίσεων διδασκαλίας. Σε αυτό το πλαίσιο διδασκαλίας, η λεκτική αλληλεπίδραση καλείται να προάγει πρακτικές που σχετίζονται με την ανάπτυξη επιχειρηματολογίας θέτοντας νέους και απαιτητικότερους ρόλους σε εκπαιδευτικούς και μαθητές [Smart και Marshall \(2013\)](#). Οι ρόλοι αυτοί δημιουργούν συχνά δυσκολίες με αποτέλεσμα οι εκπαιδευτικοί να αισθάνονται απροετοίμαστοι για τις προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν ([Oliveira, 2010](#)). Για το λόγο αυτό, πολυάριθμες μελέτες εμπειρικής και θεωρητικής έρευνας, επιχειρούν να ενισχύσουν τις καινοτομικού χαρακτήρα πρακτικές ΛΑ των εκπαιδευτικών, μέσα από προγράμματα ΕΑ με διάφορους τρόπους ([Chin 2006](#)). Αυτό συμβαίνει διότι η αποτελεσματική ΛΑ κατά τη διδασκαλία των ΦΕ, βοηθά στην καλύτερη εννοιολογική κατανόηση και παρέχει τη δυνατότητα ανάπτυξης των νοητικών διεργασιών των μαθητών ([Chin, 2006; Smart & Marshall, 2013](#)) Ο τύπος της ΛΑ που εμφανίζεται κατά τη διδασκαλία μπορεί να είναι παραδοσιακός ή καινοτομικός ([Ματσαγγούρας, 2001](#)).

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται η επίδραση ενός προγράμματος ΕΑ εκπαιδευτικών που είχε στόχο την ενδυνάμωση του καινοτομικού χαρακτήρα των απόψεων και των πρακτικών των συμμετεχόντων σε πολλαπλούς τομείς, ανάμεσα σε αυτούς και τη λεκτική αλληλεπίδραση ως δομικό στοιχείο της διερευνητικής διδασκαλίας και μάθησης (βλ. περισσότερα σχετ. <http://research.flo.uowm.gr/sted/>). Ειδικότερα, παρουσιάζεται η ερευνητική μέθοδος και μέρος των αποτελεσμάτων των πρακτικών δύο εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας (εκπαιδευτικοί 1 & 2) και δύο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (εκπαιδευτικοί 3 & 4) πάνω σε θέματα ΛΑ.

2. Μεθοδολογία

Στην εργασία για λόγους οικονομίας, θα ασχοληθούμε με την επίδραση του προγράμματος στις πρακτικές λεκτικής αλληλεπίδρασης των συμμετεχόντων κατά την τελευταία φάση της συμμετοχής τους στο πρόγραμμα ΕΑ (Φάση 3), καθώς και περίπου ένα χρόνο μετά από τη λήξη του (Φάση 4). Σκοπός της Φάσης 4 ήταν να διαπιστωθεί κατά πόσο οι απόψεις και οι πρακτικές των εκπαιδευτικών διατηρήθηκαν σε βάθος χρόνου. Βασικό ερευνητικό εργαλείο καταγραφής των πρακτικών ήταν η κλείδα παρατήρησης. Σε αυτήν, περιγράφονταν οι πρακτικές που εφαρμόζονται με τη μορφή ερωτημάτων. Η συχνότητα εφαρμογής κάθε πρακτικής καταγράφονταν σε κλίμακα τριών σημείων, από το 1 (σπάνια)- 2 (μερικές φορές) έως και 3 (συχνά). Ταυτόχρονα, υπήρχε ειδικό πεδίο για την καταγραφή περιγραφικών τεκμηρίων που αποτύπωναν χαρακτηριστικά παραδείγματα της εφαρμογής της εκάστοτε πρακτικής (Συγγραφείς, Εργασία 1). Η κλείδα συμπληρωνόταν για κάθε διδασκαλία από δυο ανεξάρτητους ερευνητές με σκοπό την εγκυρότητα της συλλογής των δεδομένων.

Η λεκτική αλληλεπίδραση η οποία και μελετάται, αποτελεί έναν σύνθετο παράγοντα διδασκαλίας, που αποτελείται από δύο ερωτήματα που καταγράφουν πρακτικές τόσο παραδοσιακού (μη επιδιωκόμενου) όσο και καινοτομικού (επιδιωκόμενου) χαρακτήρα. Για την ανάλυση των πρακτικών (ημιποσοτικά δεδομένα) υπολογίστηκε για κάθε εκπαιδευτικό και για κάθε φάση (δηλ. Φάσεις 3 και 4 αντίστοιχα), ο μέσος όρος (ΜΟ) της συχνότητας εμφάνισης της εκάστοτε πρακτικής, από το σύνολο των διδασκαλιών, βάση των τιμών εμφάνισης των δύο ερωτημάτων που την αποτελούν. Στην συνέχεια υπολογίστηκε η διαφορά του ΜΟ κάθε πρακτικής μεταξύ των Φάσεων 3 και 4 ώστε να διαπιστωθεί κατά πόσο οι παρατηρούμενες αλλαγές κατά τη διάρκεια του προγράμματος παρέμειναν, επεκτάθηκαν ή και περιορίστηκαν. Τέλος, υπολογίστηκε η διαφορά του ΜΟ μεταξύ των δύο ερωτημάτων ώστε να διαπιστωθεί ποιος τύπος ΛΑ ήταν κυρίαρχος (παραδοσιακή ή καινοτομική ΛΑ).

3. Αποτελέσματα

Οι πρακτικές των εκπαιδευτικών κατά τη Φάση 3 του προγράμματος, παρουσιάζουν διαφορές μεταξύ των δύο βαθμίδων. Ειδικότερα, όπως μπορούμε να δούμε από τον Πίνακα 1 που ακολουθεί, οι Εκπαιδευτικοί 1 & 2 (πρωτοβάθμιας), εμφανίζουν υψηλότερες τιμές πρακτικών λεκτικής αλληλεπίδρασης παραδοσιακού χαρακτήρα σε σύγκριση με τις αντίστοιχες καινοτομικές.

Πίνακας 1: Πρακτικές και απόψεις λεκτικής αλληλεπίδρασης εκπαιδευτικών

Λεκτική Αλληλεπίδραση	Εκπ/κός 1	Εκπ/κός 2	Εκπ/κός 3	Εκπ/κός 4
1.1 Παραδοσιακή ΛΑ (Φάση 3)	2.00	2.25	1.92	1.70
1.2 Καινοτομική ΛΑ (Φάση 3)	1.59	1.94	2.26	2.40
Κυρίαρχος τύπος επικοινωνίας Φάση 3 (Διαφορά ΜΟ 1.2- 1.1)	-0.41 παραδοσιακός	-0.31 παραδοσιακός	0.34 καινοτομικός	0.70 καινοτομικός

1.1 Παραδοσιακή ΛΑ (Φάση 4)	1.33	1.33	2.67	1.25
1.2 Καινοτομική ΛΑ (Φάση 4)	1.50	2.13	1.25	1.50
Κυρίαρχος τύπος επικοινωνίας Φάση 4(Διαφορά ΜΟ 1.2- 1.1)	0.17 καινοτομικός	0.80 καινοτομικός	-1.42 παραδοσιακός	0.25 καινοτομικός

Αντιθέτως, στην περίπτωση των Εκπαιδευτικών 3 & 4 (δευτεροβάθμιας) η συχνότητα εμφάνισης καινοτομικών πρακτικών κατά τη Φάση 3, υπερτερεί έναντι των παραδοσιακών. Κατά τη Φάση 4, διαπιστώθηκε ότι οι πρακτικές ΛΑ των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (Εκπαιδευτικοί 1 & 2) εμφάνισαν κυρίαρχα καινοτομικό χαρακτήρα. Αντιστοίχως, ο εκπαιδευτικός 4 διατήρησε τον καινοτομικό χαρακτήρα των πρακτικών του, ενώ ο εκπαιδευτικός 3 εμφάνισε οπισθοδρόμηση σε παραδοσιακές πρακτικές ΛΑ.

4. Συζήτηση

Με βάση τα αποτελέσματα των πρακτικών ΛΑ, αναδεικνύονται διαφορές μεταξύ των δύο βαθμίδων εκπαίδευσης κατά τη Φάση 3, οι οποίες και επιβεβαιώνουν διαπιστώσεις άλλων ερευνών που αναφέρουν ότι ο παραδοσιακός χαρακτήρας της ΛΑ σε επίπεδο πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης κυριαρχεί στα 2/3 της διδασκαλίας (Goronga, 2013). Κατά τη Φάση 4, ο τύπος της λεκτικής αλληλεπίδρασης τροποποιήθηκε για τους τρεις από τους τέσσερις εκπαιδευτικούς (Εκπαιδευτικοί 1, 2 & 3), γεγονός που μπορεί να σχετίζεται με το ότι όλοι οι εκπαιδευτικοί πραγματοποίησαν διδασκαλίες διερευνητικού και πάλι χαρακτήρα, με διαφορετικές ωστόσο μαθητικές ομάδες από αυτές της Φάσης 3. Σύμφωνα με τους Smart και Marshall (2013), το είδος της ΛΑ που επιλέγει να δρομολογήσει ο εκπαιδευτικός, συνδέεται άμεσα με τη γνωστική αντίληψη και την εξέλιξη των μαθητών. Παράλληλα, με την ολοκλήρωση της Φάσης 3, οι αναστοχαστικές διεργασίες που ακολούθησαν, είναι πιθανό να επέδρασαν επιπρόσθετα στην αναμόρφωση των πρακτικών ΛΑ των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας κατά τη Φάση 4. Η ενημέρωση των εκπαιδευτικών σχετικά με την επίδραση που μπορεί να έχει το είδος της ΛΑ που επιλέγουν και η σταδιακή αύξηση του γνωστικού φορτίου της ΛΑ, συμβάλει σε μια περισσότερο μαθητοκεντρική επικοινωνία στην τάξη, όπως αυτή που παρατηρήθηκε στους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας κατά τη Φάση 4 (Smart & Marshall, 2013).

5. Βιβλιογραφία

Ματσαγγούρας, Η. (2001). *Στρατηγικές Διδασκαλίας: Από την πληροφόρηση στην Κριτική Σκέψη*. Gutenberg.

Chin, C. (2006). Classroom interaction in science: Teacher questioning and feedback to students' responses. *International journal of science education*, 28(11), 1315-1346.

Goronga, P. (2013). The nature and quality of classroom verbal interaction: Implications for primary school teachers in Zimbabwe. *Academic Research International*, 4(2), 431.

Smart, J. B., & Marshall, J. C. (2013). Interactions between classroom discourse, teacher questioning, and student cognitive engagement in middle school science. *Journal of Science Teacher Education*, 24(2), 249-267.

Oliveira, A. W. (2010). Improving teacher questioning in science inquiry discussions through professional development. *Journal of Research in Science Teaching: The Official Journal of the National Association for Research in Science Teaching*, 47(4), 422-453.

